

gitur. Sed Deus per essentiam suam conjungibilis est intellectui; unde non immediate videretur, nisi essentia sua conjungeretur intellectui; et haec visio, quae fit immediate, dicitur *visio faciei*; et praeterea similitudo rei corporalis recipitur in visu secundum eandem rationem, qua est in re, licet non secundum eundem modum essendi; et ideo similitudo illa ducit in illam rem directe: non autem potest hoc modo ducere aliqua similitudo intellectum nostrum in Deum, ut ex dictis patet (*in corp. art.*); et propter hoc non est simile.

ARTICULUS II.

400

UTRUM SANCTI POST RESURRECTIONEM VIDEBUNT DEUM
OCULIS CORPORALIBUS.

AD SECUNDUM sic proceditur. Videtur, quod sancti post resurrectionem Deum corporalibus oculis videbunt: oculus enim glorificatus majoris est virtutis, quam aliquis oculus non glorificatus: sed beatus Job oculo suo Deum vidit, Job 42.: *Auditu auris audivi te; nunc autem oculus meus videt te*; ergo multo fortius oculus glorificatus per essentiam Deum videre poterit.

2. PRAETEREA. Job 19.: *In carne mea videbo Deum Salvatorem meum*; ergo in patria Deus corporalibus oculis videbitur.

3. PRAETEREA. August. 22. de Civ. Dei (*cap. 29. in med.*), loquens de visu oculorum glorificatorum, sic dicit: « Vis praepollentior erit oculorum glorificatorum, non ut acrius videant, quam quidam perhibentur videre serpentes, vel aquilae; quantalibet enim acrimonia cernendi eadem animalia vigeant, nihil aliud quam corpora possunt videre; sed ut videant et incorporalia »: quaecumque autem potentia cognoscitiva est incorporalium, potest elevari ad videndum Deum; ergo oculi gloriosi Deum videre poterunt.

4. PRAETEREA. Quae est differentia corporalium ad incorporalia, eadem est e converso: sed oculus incorporeus potest corporalia videre; ergo oculus corporeus potest videre incorporalia; et sic idem quod prius.

5. PRAETEREA. Gregorius in 5. Moralium (*cap. 25. circ. princ.*) super illud Job 4.: *Stetit quidam, cujus non cognoscebam vultum*, etc., sic dicit: « Homo, qui si praeceptum servare voluisset, carne spiritualis futurus fuerat, factus est peccando etiam carnalis mente »: sed ex hoc quod est mente factus carnalis (ut ibidem dicitur), « solum ea cogitat, quae ad animam per corporum imagines trahit »; ergo etiam quando carne spiritualis erit (quod post resurrectionem sanctis promittitur), etiam carne spiritualia videre poterit; et sic ut prius.

6. PRAETEREA. Homo a solo Deo potest beatificari: beatificabitur autem non solum quantum ad animam, sed etiam quantum ad corpus; ergo non solum intellectu, sed etiam carne Deum videre poterit.

7. PRAETEREA. Sicut Deus est praesens per suam essentiam in intellectu, ita etiam erit praesens in sensu, quia *erit omnia in omnibus*, ut dicitur 1. Corinth. 15.: sed videbitur ab intellectu ex hoc quod sua essentia ei conjungitur; ergo poterit videri etiam a sensu.

SED CONTRA. Ambros. dicit super Lucam (*cap. 1. sup. illud: Apparuit illi angelus*): « Nec corporalibus oculis Deus quaeritur, nec circumscribitur visu, nec tactu tenetur »; ergo nullo modo corporali sensu Deus videbitur.

Praeterea. Hieronymus dicit (*sup. illud Isa. 6.: Vidi Dominum sedentem*):

« Non solum divinitatem Patris, sed nec Filii, nec Spiritus Sancti oculi carnis possunt aspicere, sed oculi mentis, de quibus dicitur: *Beati mundo corde* ».

Praeterea. Idem Hieron. alibi dicit (*refert Aug. epist. 112. prope fin.*): « Res incorporalis corporalibus oculis non videtur »: sed Deus est maxime incorporeus; ergo, etc.

Praeterea. August. lib. de Videndo Deum (*epist. 112. cap. 11. in fin.*): « Deum nemo vidit unquam, vel in hac vita, sicut ipse est, vel in angelorum vita, sicut visibilia ista quae corporali visione cernuntur »: sed vita angelorum dicitur vita beata, in qua resurgentes vivent; ergo, etc.

Praeterea. « Secundum hoc homo dicitur factus ad imaginem Dei, quod Deum conspiciere potest », ut August. dicit (*lib. 14. de Trinit. cap. 4. circ. princ.*): sed homo est ad imaginem Dei secundum mentem, non secundum carnem; ergo mente, et non carne Deum videbit.

RESPONDEO dicendum, quod sensu corporali aliquid sentitur *dupliciter*: uno modo per se; alio modo per accidens: per se quidem sentitur illud, quod per se passionem sensui corporali inferre potest: per se autem potest aliquid passionem inferre aut sensui, inquantum est sensus, aut huic sensui, inquantum est hic sensus. Quod autem hoc secundo modo infert per se passionem sensui, dicitur sensibile proprium, sicut color respectu visus, et sonus respectu auditus; quia autem sensus, inquantum est sensus, utitur organo corporali, non potest in eo aliquid recipi nisi corporaliter, cum omne illud quod recipitur in aliquo, sit in eo per modum recipientis: et ideo omnia sensibilia inferunt passionem sensui, inquantum est sensus, secundum quod habent magnitudinem: et ideo magnitudo, et omnia consequentia, ut motus, quies, et numerus, et hujusmodi, dicuntur sensibilia communia, per se tamen. Per accidens autem sentitur illud, quod non infert passionem sensui, neque inquantum est sensus, neque inquantum est hic sensus; sed conjungitur his, quae per se sensui inferunt passionem; sicut Socrates, et filius Diaris, et amicus, et alia hujusmodi, quae per se cognoscuntur in universali ab intellectu, in particulari autem a virtute cogitativa in homine, aestimativa autem in aliis animalibus: hujusmodi autem tunc sensus exterior dicitur sentire, quamvis per accidens, quando ex eo quod per se sentitur, vis apprehensiva (cujus est illud cognitum per se cognoscere) statim, et sine dubitatione, et discursu apprehendit; sicut videmus aliquem vivere, ex hoc quod loquitur: quando autem aliter se habet, non dicitur illud sensus videre etiam per accidens. Dico ergo, quod Deus nullo modo potest videri visu corporali, aut aliquo sentiri sensu, sicut per se visibile, neque hic, neque in patria, quia si a sensu removeatur id, quod convenit sensui, inquantum est sensus, non erit sensus: et similiter si a visu removeatur illud, quod est visus, inquantum est visus, non erit visus. Cum ergo sensus, inquantum est sensus, percipiat magnitudinem, et visus, inquantum est talis sensus, percipiat colorem, impossibile est quod visus percipiat aliquid, quod non est color, nec magnitudo, nisi sensus diceretur aequivoce: cum ergo visus, et sensus sit futurus idem specie in corpore glorioso, qui erat in corpore non glorioso, non poterit esse quod divinam essentiam videat, sicut visibile per se; videbit autem eam, sicut visibile per accidens, dum ex parte una visus corporalis tantam gloriam Dei inspiciet in corporibus, et praecipue gloriosis, et maxime in corpore Christi; et ex parte alia intellectus tam clare Deum videbit, quod in rebus corporaliter visis Deus percipietur, sicut in locutione percipitur vita. Quamvis enim tunc intellectus noster non videat Deum ex creaturis, tamen videbit Deum in crea-

AD SEPTIMUM dicendum, quod sanctorum desiderium, quo omnia scire desiderant, implebitur solum ex hoc quod Deum videbunt; sicut desiderium eorum, quo omnia bona habere cupiunt, complebitur in hoc quod Deum habebunt: sicut enim Deus in hoc quod habet perfectam bonitatem, sufficit affectui, et eo habito omnia bona habentur quodammodo, ita ejus visio sufficit intellectui, Joan. 14.: *Domine, ostende nobis Patrem, et sufficit nobis.*

AD OCTAVUM dicendum, quod ignorantia proprie accepta privationem sonat, et sic poena est: sic enim ignorantia est nescientia aliquorum, quae sciri debent, vel quae necesse est scire: nullius autem horum scientia sanctis deerit in patria. Quandoque autem ignorantia communiter accipitur pro omni nescientia; et sic angeli, et sancti in patria quaedam ignorabunt; unde Dionysius dicit (*loc. cit. in arg. Sed contr.*), quod « angeli a nescientia purgantur »: sic autem ignorantia non est poenalitas, sed defectus quidam: nec est necesse, quod omnis talis defectus per gloriam auferatur; sic enim etiam posset dici, quod defectus esset in papa Lino, quod non pervenit ad gloriam Petri.

AD NONUM dicendum, quod corpus nostrum conformabitur corpori Christi in gloria secundum similitudinem, non secundum aequalitatem; erit enim clarum, sicut et corpus Christi, sed non aequaliter: et similiter anima nostra habebit gloriam ad similitudinem animae Christi, sed non ad aequalitatem; et ita habebit scientiam, sicut anima Christi, sed non tantam, ut scilicet sciat omnia, sicut anima Christi.

AD DECIMUM dicendum, quod quamvis essentia divina sit ratio omnium cognoscibilem, non tamen conjungetur cuilibet intellectui creato, secundum quod est ratio omnium; et ideo ratio non sequitur.

AD UNDECIMUM dicendum, quod intellectus agens est forma proportionata intellectui possibili; sicut etiam potentia materiae est proportionata potentiae agentis naturalis, ut omne quod est in potentia passiva materiae, vel intellectus possibilis, sit in potentia activa intellectus agentis, vel naturalis agentis: et ideo si intellectus agens fiat forma intellectus possibilis, oportet quod intellectus possibilis cognoscat omnia, ad quae se extendit virtus intellectus agentis: divina autem essentia non est forma hoc modo nostro intellectui proportionata; et ideo non est simile.

AD DUODECIMUM dicendum, quod nihil prohibet dicere, quod post diem iudicii, quando gloria hominum, et angelorum erit penitus consummata, omnes beati scient omnia, quae Deus scientia visionis novit, ita tamen quod non omnes omnia videant in essentia divina: sed anima Christi ibi plene videbit omnia, sicut et nunc videt; alii autem videbunt ibi plura vel pauciora, secundum gradum claritatis, quo Deum cognoscent; et sic anima Christi de his, quae prae aliis videt in Verbo, omnes alias illuminabit; unde dicitur Apocal. 21. quod *claritas Dei illuminat civitatem Jerusalem, et lucerna ejus est Agnus.* Et similiter superiores illuminabunt inferiores, non quidem nova illuminatione, ut scientia inferiorum per hoc augeatur, sed quadam continuatione illuminationis; sicut si intelligatur quod sol quiescens illuminat aërem: et ideo dicitur Danielis 12. quod *qui ad justitiam erudiunt multos, fulgebunt quasi stellae in perpetuas aeternitates.* Praelatio autem ordinum dicitur cessatura quantum ad ea, quae nunc circa nos per eorum ordinata ministeria exercentur, ut patet per Gloss. (*ordin.*) ibidem.

QUAESTIO XCIII.

DE SANCTORUM BEATITUDINE, ET EORUM MANSIONIBUS,
IN TRES ARTICULOS DIVISA.

Deinde considerandum est de sanctorum beatitudine, et eorum mansionibus.

Circa quod quaeruntur tria.

Primo. Utrum sanctorum beatitudo augeatur post iudicium.

Secundo. Utrum gradus beatitudinis mansiones dici debeant.

Tertio. Utrum diversae mansiones distinguantur penes diversos gradus charitatis.

ARTICULUS I.

402

UTRUM BEATITUDO SANCTORUM SIT MAJOR FUTURA POST IUDICIUM
QUAM ANTE.

(*S. Thom. 4. Dist. 49. q. 1. art. 4. q. 1. et seq.*).

AD PRIMUM sic proceditur. Videtur, quod beatitudo sanctorum non sit major futura post iudicium, quam ante: quanto enim aliquid magis accedit ad similitudinem divinam, tanto perfectius beatitudinem participat: sed anima a corpore separata Deo similior est, quam corpori conjuncta; ergo major est ejus beatitudo ante corporis resumptionem, quam post.

2. PRAETEREA. Virtus unita est magis potens, quam multiplicata: sed anima extra corpus est magis unita, quam cum est corpori conjuncta; ergo virtus ejus est major ad operandum, et ita perfectius beatitudinem participat, quae in actu consistit.

3. PRAETEREA. Beatitudo consistit in actu intellectus speculativi: sed intellectus in suo actu non utitur organo corporali, et sic corpus resumptum non efficiet, ut anima perfectius intelligat; ergo beatitudo animae non erit major post resurrectionem, quam ante.

4. PRAETEREA. Infinito non potest esse aliquid majus; et ita infinitum cum aliquo finito non facit majus, quam infinitum ipsum: sed anima beata ante corporis resumptionem beatitudinem habet de hoc, quod gaudet de bono infinito, scilicet Deo; post resurrectionem autem corporis non habebit de alio gaudium, nisi forte de gloria corporis, quae est quoddam bonum finitum; ergo gaudium eorum post corporis resumptionem non erit majus, quam ante.

SED CONTRA est, quod Apoc. 6. super illud: *Vidi subtus altare animas intersectorum*, dicit Gloss. (*ord.*): « Modo animae sanctorum sunt existentes subtus altare, id est in minori dignitate, quam sint futurae »; ergo major erit eorum beatitudo post resurrectionem, quam post mortem.

Praeterea. Sicut bonis beatitudo redditur pro praemio, ita et malis miseria: sed miseria malorum post resumptionem corporum erit major, quam

turis corporaliter visis: et hunc modum, quo Deus corporaliter possit videri, Aug. ponit in fine de Civ. Dei (*lib. ult. cap. 29. vers. fin.*), ut patet ejus verba intuenti; dicit enim sic: « Valde credibile est, sic nos esse visuros mundana corpora tunc coeli novi, et terrae novae, ut Deum ubique praesentem, et universa etiam corporalia gubernantem clarissima perspicuitate videamus; non sicut nunc invisibilia Dei per ea, quae facta sunt, intellecta conspiciuntur, sed sicut homines mox ut aspiciamus, vivere non credimus, sed videmus ».

AD PRIMUM ergo dicendum, quod verbum illud Job intelligitur de oculo spirituali, de quo dicit Apostolus Ephes. 1.: *Illuminatos habere oculos cordis nostri.*

AD SECUNDUM dicendum, quod illa auctoritas non ita intelligitur, quod per oculos carnis Deum simus visuri, sed quia in carne existentes Deum videbimus.

AD TERTIUM dicendum, quod Augustinus loquitur inquirendo in verbis illis, et sub conditione, quod patet ex hoc quod praemittit: « Longe itaque alterius potentiae erunt, si per eos videbitur incorporea illa natura », et postea subdit: « Vis itaque, etc. »; postmodum determinat, ut dictum est (*in corp. art.*).

AD QUARTUM dicendum, quod omnis cognitio fit per aliquam abstractionem a materia; et ideo quanto forma corporalis magis abstrahitur a materia, tanto magis est principium cognitionis; et inde est, quod forma in materia existens nullo modo est cognitionis principium: in sensu autem aliquo modo prout a materia separatur, et in intellectu nostro adhuc melius: et ideo oculus spiritualis, a quo removetur impedimentum cognitionis, potest videre rem corporalem; non autem sequitur, quod oculus corporalis, in quo deficit vis cognitiva, secundum quod participat de materia, possit cognoscere perfecte cognoscibilia, quae sunt incorporea.

AD QUINTUM dicendum, quod quamvis mens facta carnalis non possit cogitare nisi accepta a sensibus; tamen ea cogitat immaterialiter: et similiter oportet, quod visus illud quod apprehendit, semper apprehendat corporaliter: unde non potest cognoscere illa, quae corporaliter apprehendi non possunt.

AD SEXTUM dicendum, quod beatitudo est perfectio hominis, in quantum est homo: et quia homo non habet quod sit homo ex corpore, sed magis ex anima, corpora autem sunt de essentia hominum, in quantum sunt perfecta per animam, ideo beatitudo hominis non consistit principaliter nisi in animae actu, et ex ea derivatur ad corpus per quandam redundantiam, sicut patet ex his quae dicta sunt (*q. 85. art. 1.*). Quaedam tamen beatitudo corporis nostri erit, in quantum Deum videbit in sensibilibus creaturis, et praecipue in corpore Christi.

AD SEPTIMUM dicendum, quod intellectus est perceptivus spiritualium, non autem visus corporalis; et ideo intellectus poterit cognoscere divinam essentiam sibi conjunctam, non autem visus corporalis.

ARTICULUS III.

401

UTRUM SANCTI DEUM VIDENTES, OMNIA VIDEANT QUAE DEUS VIDET.

AD TERTIUM sic proceditur. Videtur, quod sancti videntes Deum per essentiam omnia videant quae Deus in seipso videt, quia, sicut Isidorus in

lib. 1. de Summo Bono (*cap. 12. circ. med.*) dicit, « angeli in Verbo Dei omnia sciunt, antequam fiant »: sed sancti angelis Dei aequales erunt, ut patet Matth. 22.; ergo et sancti videndo Deum omnia vident.

2. PRAETEREA. Gregor. in 4. Dialog. (*cap. 33. in fin.*) dicit: « Quia illic omnes communi claritate Deum conspiciunt, quid est quod ibi nesciant, ubi scientem omnia sciunt? » Loquitur autem de beatis, qui Deum vident per essentiam; ergo qui vident Deum per essentiam omnia cognoscunt.

3. PRAETEREA. Sicut dicitur in 3. de Anima (*tex. 7.*), « intellectus, cum intelligit maxima, magis potest intelligere minima »: sed maximum intelligibile est Deus; ergo maxime augetur virtus intellectus intelligendo; ergo intellectus eum videns omnia intelligit.

4. PRAETEREA. Intellectus non impeditur ab intelligendo aliquid, nisi in quantum id superat ipsum: sed intellectum videntem Deum nulla creatura superat, quia, ut dicit Gregorius in 2. Dialog. (*cap. 35. a med.*), « animae videnti Creatorem angusta fit omnis creatura »; ergo videntes Deum per essentiam omnia cognoscunt.

5. PRAETEREA. Omnis passiva potentia, quae non est reducta ad actum, est imperfecta: sed intellectus possibilis animae humanae est potentia quasi passiva ad cognoscendum omnia, quia « intellectus possibilis est, quo est omnia fieri », ut dicitur in 3. de Anima (*tex. 18.*); si ergo in illa beatitudine non intelligeret omnia, remaneret imperfectus, quod est absurdum.

6. PRAETEREA. Quicumque videt speculum, videt ea quae in speculo resultant: sed in Verbo Dei omnia sicut in speculo resultant, quia ipse est ratio et similitudo omnium; ergo sancti, qui vident Verbum per essentiam, vident omnia creata.

7. PRAETEREA. Ut dicitur Proverb. 10., *desiderium suum justis dabitur*: sed sancti desiderant omnia scire, quia « omnes homines natura scire desiderant », et natura per gloriam non aufertur; ergo dabitur eis a Deo, quod omnia cognoscant.

8. PRAETEREA. Ignorantia est quaedam poenalitas praesentis vitae: sed omnis poenalitas per gloriam a sanctis aufertur; ergo et omnis ignorantia; et ita omnia cognoscent.

9. PRAETEREA. Beatitudo sanctorum prius est in anima, quam in corpore: sed corpora sanctorum reformabuntur in gloria ad similitudinem corporis Christi, ut patet Philip. 3.; ergo et animae perficientur ad similitudinem animae Christi: sed anima Christi in Verbo omnia videt; ergo et omnes animae sanctorum videbunt omnia in Verbo.

10. PRAETEREA. Sicut sensus, ita intellectus cognoscit omne illud, cujus similitudine informatur: sed divina essentia expressius indicat quamlibet rem, quam aliqua similitudo alia rei; ergo cum in illa beata visione essentia divina fiat quasi forma intellectus nostri, videtur quod sancti videntes Deum omnia videant.

11. PRAETEREA. Commentator dicit in 3. de Anima (*comment. 36.*), quod « si intellectus agens esset forma intellectus possibilis, intelligeremus omnia »: sed divina essentia clarius repraesentat omnia, quam intellectus agens; ergo intellectus videns Deum per essentiam omnia cognoscit.

12. PRAETEREA. Propter hoc quod inferiores angeli nunc non omnia cognoscunt, illuminantur de ignotis a superioribus: sed post diem iudicii angelus non illuminabit angelum; tunc enim omnis praelatio cessabit, ut dicit Gloss. (*interl. et ord. sup. illud: Cum evacaverit, etc. 1. Corinth. 15.*); ergo in

feriores angeli tunc omnia scient: et eadem ratione omnes alii sancti Deum per essentiam videntes.

SED CONTRA. Sicut dicit Dionysius in 6. Eccl. Hierarch. (*circ. fin.*), « angeli superiores inferiores a nescientia purgant »: angeli autem inferiores vident essentiam divinam; ergo angelus videns essentiam divinam potest aliqua nescire: sed anima non perfectius videbit Deum, quam angelus; ergo animae videntes Deum non oportet quod omnia videant.

Praeterea. Solus Christus habet *spiritum non ad mensuram*, ut dicitur Joan. 3.: sed Christo, in quantum habet spiritum non ad mensuram, competit quod in Verbo omnia cognoscat: unde ibidem dicitur, quod *Pater omnia dedit in manu eius*; ergo nulli alii competit cognoscere omnia in Verbo, nisi Christo.

Praeterea. Quanto aliquod principium perfectius cognoscitur, tanto plures ejus effectus cognoscuntur per ipsum: sed quidam videntium Deum per essentiam perfectius aliis cognoscent Deum, qui est rerum omnium principium; ergo quidam aliis plura cognoscent, et ita non omnes omnia scient.

RESPONDEO dicendum, quod Deus videndo suam essentiam cognoscit omnia, quae sunt, et erunt, et fuerunt; et haec dicitur cognoscere *notitia visionis*, quia ad similitudinem visionis corporalis cognoscit ea quasi praesentia: cognoscit insuper videndo suam essentiam omnia, quae potest facere, quamvis nunquam fecerit, nec facturus sit; alias non perfecte cognosceret potentiam suam; non enim potest cognosci potentia, nisi sciatur potentiae objecta: et haec dicitur cognoscere *scientia*, vel *notitia simplicis intelligentiae*. Impossibile est autem, quod aliquis intellectus creatus cognoscat omnia videndo divinam essentiam, quae Deus potest facere, quia quanto aliquod principium perfectius cognoscitur, tanto plura sciuntur in illo; sicut in uno demonstrationis principio ille qui est perspicacioris ingenii, plures conclusiones videt, quam alius qui est ingenii tardioris: cum ergo quantitas potentiae divinae attendatur secundum ea quae potest, si aliquis intellectus videret in divina essentia omnia quae Deus potest facere, eadem esset quantitas perfectionis in intelligendo, quae est quantitas divinae potentiae in producendo effectus; et ita comprehenderet divinam potentiam; quod est impossibile omni creato intellectui. Illa autem omnia, quae Deus scit notitia visionis, aliquis intellectus creatus cognoscit in Verbo, scilicet anima Christi. Sed de aliis videntibus divinam essentiam *duplex* est opinio: *quidam* enim dicunt, quod omnes videntes Deum per essentiam, vident omnia quae Deus videt scientia visionis: sed hoc repugnat sanctorum dictis, qui ponunt angelos aliqua ignorare, quos tamen constat secundum fidem omnes Deum per essentiam videre; et ideo *alii* dicunt, quod alii a Christo, quamvis videant Deum per essentiam, non tamen omnia vident, quae Deus videt, eo quod essentiam divinam non comprehendunt. Non est enim necessarium, quod sciens causam sciat omnes ejus effectus, nisi causam comprehendat; quod non competit intellectui creato: et ideo unusquisque videntium Deum per essentiam tanto plura in ejus essentia conspicit, quanto clarius divinam essentiam intuetur: et inde est, quod de his potest unus alium instruere: et sic scientia angelorum, et animarum sanctarum potest augeri usque ad diem iudicii, sicut et alia quae ad praemium accidentale pertinent; sed ulterius non proficiet, quia tunc erit ultimus status rerum, et in illo statu possibile est quod omnes omnia cognoscant, quae Deus scientia visionis novit.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod hoc quod Isidorus dicit, quod « angeli sciunt in Verbo omnia, antequam fiant », non potest referri ad ea quae Deus

scit scientia simplicis intelligentiae tantum, quia illa nunquam fiet; sed referendum est ad ea tantum, quae Deus scit scientia visionis, de quibus etiam non dicit, quod omnes angeli ea omnia cognoscant, sed forte aliqui; et illi etiam qui cognoscunt, non perfecte cognoscunt omnia. In una enim re est multas rationes intelligibiles considerare, sicut diversas ejus proprietates, et habitudines ad res alias; et possibile est, quod eadem re scita a duobus communiter, unus alio plures rationes percipiat, et has rationes unus ab alio accipiat; unde et Dionys. dicit in 4. cap. de Divinis Nominibus (*a princ. lect. 1.*), quod « inferiores angeli docentur a superioribus rerum scibiles rationes »: et ideo etiam angeli, qui omnes creaturas cognoscunt, non oportet quod omnia, quae in eis intelligi possunt, percipiant.

AD SECUNDUM dicendum, quod ex verbo illo Gregorii ostenditur, quod in illa beata visione est sufficientia ad omnia intuenda ex parte divinae essentiae, quae est medium quo videtur, per quam Deus omnia videt: sed quod non omnia videantur, est ex defectu intellectus creati, qui divinam essentiam non comprehendit.

AD TERTIUM dicendum, quod intellectus creatus non videt divinam essentiam secundum modum ipsius essentiae, sed secundum modum proprium, qui finitus est; unde non oportet, quod ejus efficacia in cognoscendo ex visione praedicta ampliatur in infinitum ad omnia cognoscenda.

AD QUARTUM dicendum, quod defectus cognitionis non solum procedit ex excessu, et defectu cognoscibilis super intellectum, sed etiam ex hoc quod intellectui non conjungitur id quod est ratio cognoscibilis; sicut visus non videt lapidem quandoque, ex hoc quod species lapidis non est ei conjuncta: quamvis autem intellectui videntis Deum conjungatur ipsa divina essentia, quae est omnium ratio, non tamen conjungitur ei, prout est omnium ratio, sed secundum quod est ratio aliquorum, et tanto plurium, quanto quisque plenius divinam essentiam intuetur.

AD QUINTUM dicendum, quod quanto potentia passiva est perfectibilis pluribus perfectionibus ordinatis, si perfecta sit ultima perfectione sua, non dicitur imperfecta, etiamsi aliquae dispositiones praecedentes ei desint: omnis autem cognitio, qua intellectus creatus perficitur, ordinatur, sicut ad finem, ad Dei cognitionem: unde videns Deum per essentiam, etiamsi nihil aliud cognosceret, perfectum intellectum haberet; nec est perfectior ex hoc, quod aliquid aliud cum ipso cognoscit, nisi quatenus ipsum plenius videt; unde Augustinus in 5. Confessionum (*cap. 4.*): « Infelix homo, qui scit omnia illa (scilicet creata), te autem nescit; beatus autem, qui te scit, etiamsi illa nesciat: qui vero te, et illa novit, non propter illa beator, sed propter te tantum beatus est ».

AD SEXTUM dicendum, quod speculum illud est voluntarium, et sicut ostendit se cui vult, ita in se ostendit quae vult: nec est simile de speculo materiali, in cuius potestate non est quod videatur, vel non videatur. Vel dicendum, quod in speculo materiali tam res, quam speculum videntur sub propria forma; quamvis speculum illud videatur per formam a re acceptam, lapis vero per propriam formam resultantem in re alia; et ideo per quam rationem cognoscitur unum, et aliud. Sed in speculo increato videtur aliquid per formam ipsius speculi, sicut effectus videtur per similitudinem causae, et e contrario: et ideo non oportet, quod quicumque videt speculum aeternum, videat omnia quae in speculo resultant; non enim necesse est, quod videns causam videat omnes effectus ejus, nisi comprehendat causam.